

Consecințele războiului din Ucraina asupra Arcticii: o analiză de macroscenarii postconflict

Consequences of the war in Ukraine on the Arctic: an analysis of post-conflict macro-scenarios

Dr. Marian-Valentin BÎNĂ*

*United Nations Support Mission in Libya
e-mail: bina_vali@yahoo.com

Abstract

Invazia Rusiei în Ucraina a deschis o cutie a Pandorei, cu anumite consecințe globale. Încă de la începutul invaziei, au apărut și primele efecte asupra guvernării, cercetării și activităților economice.

Acest conflict a schimbat radical dinamica securității din Arctica. Înrăutățirea, fără precedent de la sfârșitul Războiului Rece, a relațiilor dintre Rusia și Occident a însemnat că acea cooperare dintre cele două blocuri a dispărut într-o regiune importantă și poate singura a globului încă ferită de tensiunile politice.

Declanșarea conflictului a dus la o întrerupere a cooperării și la escaladarea tensiunilor militare în Arctica. Cum se vor termina aceste dispute va fi decisiv în determinarea viitoarelor echilibruri politice și strategice ale regiunii arctice.

Cele șapte state arctice rămase au denunțat încă de la început operațiunea întreprinsă de Rusia în Ucraina, suspendând, astfel, temporar toate activitățile legate de Consiliul Arctic. Acest lucru reprezintă o consecință imediată și indică o schimbare rapidă și provocatoare pentru guvernarea Arcticii.

Russia's invasion of Ukraine has opened a Pandora's box with certain global consequences. From the beginning of the invasion, the first effects on government, research and economic activities also appeared.

This conflict has radically changed the dynamics of security in the Arctic. The deterioration, unprecedented since the end of the Cold War, in relations between Russia and the West has meant that cooperation between the two blocs has also disappeared in the main and perhaps the only region of the globe still spared from political tensions.

The outbreak of the conflict led to a breakdown in cooperation and an escalation of military tensions in the Arctic. How these disputes end will be decisive in determining the Arctic region's future political and strategic balances.

The seven remaining Arctic states denounced Russia's operation in Ukraine from the start, thus suspending all activities related to the Arctic Council. This is an immediate consequence and it indicates rapid and challenging changes for Arctic governance.

Cuvinte-cheie:

victorie rusă; victorie ucraineană; impas; operațiune militară specială; războiul ruso-ucrainean; Arctica; excepționalismul arctic; conflict înghețat; Consiliul Arctic Euro-Barents.

Keywords:

Russian victory; Ukrainian victory; stalemate; special military operation; Russian-Ukrainian war; Arctic; Arctic exceptionalism; frozen conflict; Euro-Barents Arctic Council.

Info articol

Primit: 19 august 2024; Evaluat: 5 septembrie 2024; Acceptat: 23 septembrie 2024; Disponibil online: 15 octombrie 2024

Citare: Bină, M.V. 2024. „Consecințele războiului din Ucraina asupra Arcticii: o analiză de macroscenarii postconflict”.

Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 13(3): 138-145. <https://doi.org/10.53477/2065-8281-24-28>

Metodologia

În parcurgerea proiectului științific, am considerat oportună adoptarea cercetării fundamentale ca modalitate de lucru. Metodologia de cercetare științifică abordată în cadrul acestui proiect științific a avut sarcina de a garanta actualitatea, veridicitatea și exactitatea datelor, prezentate astfel încât calitatea lucrării să atingă un nivel cât mai ridicat. În scopul cercetării consemnate anterior, am utilizat ca metode de cercetare științifică: îmbinarea și abordarea cantitativă și calitativă a surselor deschise, analiza documentelor oficiale, precum strategiile de securitate ale celor mai importanți actori ai scenei internaționale, și studii ale institutelor de cercetare din domeniul securității, din state cu o importantă poziție geostrategică, metoda observării directe prin identificarea celor mai importante elemente aparținătoare războiului din Ucraina. Tot prin observare directă, am reușit să identificăm personaje care au luat parte în mod oficial la anumite activități internaționale relevante pentru ideile abordate în cadrul acestui proiect. De asemenea, am folosit metoda inductivă pentru formularea unor concluzii și propuneri, plecând de la aspecte particulare, la aspecte generale.

Introducere – cele trei macroscenarii postconflict

Este dificil de anticipat cum se va termina acest război. Acesta va depinde, în mare parte, de angajamentul marilor actori implicați, în special Rusia și Statele Unite. Principalul aspect motivant al acestei teme a fost reprezentat de identificarea unor aspecte teoretice primordiale privind consecințele războiului din Ucraina asupra zonei arctice. Aceste elemente sunt absolut necesare, deoarece în momentul de față, nu există încă o strategie exactă cu privire la viitorul războiului din Ucraina și la repercusiunile acestuia asupra Arcticii. Cu toate acestea, este posibilă identificarea a trei macroscenarii postconflict, care pot acționa ca o busolă pentru înțelegerea evoluției relațiilor dintre Rusia și Occident și pe tabla de șah arctică, și anume:

1. Victoria Rusiei;
2. Victoria ucraineană;
3. Impasul.

Victoria Rusiei

Este greu de definit în vreun fel scenariul unei victorii ruse în Ucraina lipsit de ambiguitate, întrucât obiectivele declarate de Kremlin ale „*operațiunii sale militare speciale*”¹ sunt adesea neclare și susceptibile să se schimbe constant, odată cu evoluția conflictului, deși rămâne clar că scopul final al Rusiei este unul complet, și anume anihilarea statului ucrainean și intrarea teritorială a acestuia în sfera de influență a Moscovei (Watling și Reynolds 2024).

¹Operațiune militară specială = o invazie, condamnată de majoritatea statelor lumii.

Având în vedere dificultățile din teren, o posibilă victorie ar fi posibilă doar dacă Rusia ar fi capabilă să avanseze încet spre cele mai strategice și importante centre de populație din estul Ucrainei, limitându-se, în același timp, la eficacitatea oricăror contraofensive ucrainene. Dacă Rusia ar fi putut, ocupa și anexa orașe importante din estul Ucrainei, precum Kupyansk și Izyum, deja ocupate până în septembrie 2022, Sloviansk și Kramatorsk, necesare pentru cucerirea totală a Donbasului, urmând apoi forțarea guvernului ucrainean la neutralitate. Propagandistic, guvernul rus ar putea vorbi despre „victorie”, având atins obiectivul declarat de a elibera Donbasul și de a avea Ucraina demilitarizată (Wasielewski 2023).

O victorie decisivă a Rusiei este puțin probabilă, având în vedere progresul războiului, totuși, am putea vorbi de aceasta în cazul ocupării totale sau a mai mult de jumătate din teritoriul ucrainean de către armata rusă, cu orașe mari, precum Harkov, Dnipro, Odessa sau chiar Kievul. Acest scenariu ar fi realizabil doar pe termen mediu sau lung, în urma unui intens război de uzură, în care Rusia ar reuși să elimine disponibilitatea țărilor occidentale, în special a Statelor Unite, de a sprijini Ucraina din punct de vedere militar. Astfel, și-ar confirma superioritatea numerică în militari, mijloace tehnice și capacitate de producție mai mare, în comparație cu inamicul, ducând astfel Ucraina la o înfrângere lentă, dar inexorabilă, sau chiar la o prăbușire completă a frontului de război.

Figura 1 Controlul rusesc asupra teritoriului ucrainean
Sursa: Institute for the Study of War, <https://www.understandingwar.org/background/russian-offensive-campaign-assessment-august-14-2024>.

Victoria ucraineană

Putem spune cu mai multă certitudine ce înseamnă „victorie” pentru ucraineni, având în vedere că guvernul de la Kiev a conturat, în repetate rânduri, drept obiectiv, recucerirea totală a teritoriilor anexate de ruși începând cu anul 2014. Pentru ca

acest lucru să poată fi materializat, Ucraina ar trebui să poată implementa o serie de contraofensive, care pătrund adânc în apărarea Rusiei în zone strategice. În primul rând, este vital ca Ucraina să treacă dincolo de liniile și pozițiile fortificate situate de-a lungul întregii linii a frontului, așa-numita „*linie Surovikin*”, unde efortul ucrainean în contraofensivă este concentrat, deși fără niciun succes semnificativ. Ajungerea la Marea Azov și eliberarea Mariupolului, Berdianskului sau cucerirea celor 1.000 de kilometri pătrați în regiunea Kursk ar tăia liniile de aprovizionare rusești către Crimeea, ducând la impracticabilitatea podului Kerchi, care ar putea crea vulnerabilități, determinând în acest fel ruptura frontului rusesc în două.

Având în vedere eșecurile eforturilor ofensive ucrainene din 2023, acesta continuă să fie un scenariu pe termen lung ([Posen 2023a](#)). Acest lucru ar necesita un puternic sprijin militar și economic din partea Occidentului. Ar trebui acordată o mai mare atenție pierderilor de vieți omenești, de echipament și scăderii progresive a încrederii din partea guvernului și populației ruse în succesul „*operațiunii militare speciale*”. Acest scenariu nu ia în considerare posibilitatea intervenției directe a unei țări terțe în apărarea Ucrainei, un astfel de scenariu fiind oarecum imprevizibil, având în vedere consecințele importante pe care le-ar avea asupra structurii de securitate globale.

Impasul

Un impas pare a fi scenariul cel mai probabil. Asta pentru că actualul conflict capătă din ce în ce mai mult caracteristicile unui război de poziție și de uzură, în care niciuna dintre părți nu este capabilă să dea o lovitură decisivă inamicului și să rezolve războiul în felul său. Conflictul ar putea deveni similar celor din Caucaz, care implică întotdeauna Rusia, cum ar fi: Osetia de Sud, Abhazia și cel din Nagorno-Karabah, aflat în faza de rezoluție, atrăgând, astfel, consecințele crizei și la nivel global, pentru mulți ani de acum înainte, cu urmări grave pentru securitatea europeană ([Wall și Wegge 2023](#)). Ca o alternativă, imaginați-vă posibilitatea, deși îndepărtată pentru moment, a unui tratat de pace care să prevadă menținerea unor câștiguri teritoriale, limitate de către ruși, intrarea Ucrainei în Uniunea Europeană și, eventual, în NATO, care permite destinderea diplomatică dintre Rusia și Alianța Atlantică, cu garanții de securitate reciproce.

Pentru ca acest lucru să se întâmple, ar fi necesară o conștientizare riguroasă din partea ambelor părți a faptului că nu s-ar putea obține alte avantaje din conflictul militar. Până în prezent, acest ultim scenariu pare posibil doar pe termen lung și numai după un război de uzură îndelungat și sângeros.

Posibile consecințe ale celor trei macroscenarii în Arctica

Odată cu invazia rusă în Ucraina, s-a încheiat perioada excepționalismului arctic privind relațiile internaționale. Din cauza izbucnirii războiului, în anul 2022, țările occidentale din Consiliul Arctic, cu excepția Rusiei, și-au suspendat activitatea în

consiliu. Finlanda și Suedia, țări neutre în Cel de-Al Doilea Război Mondial, au aderat la NATO, iar numeroase sancțiuni economice au fost impuse Rusiei, care acum se îndreaptă către China, pentru a susține economia sa, dependentă, în mare măsură, de exportul de resurse naturale. În acest sens, Arctica joacă un rol primordial pentru Rusia, deoarece tocmai din acea regiune sunt extrase cele mai importante resurse naturale, cum ar fi gazul, petrolul și mineralele, iar China reprezintă un suport important în dezvoltarea proiectelor energetice și de infrastructură rusești în Arctica (Oberti 2023). În plus, războiul a provocat o creștere a tensiunilor militare dintre Rusia și NATO, iar Arctica este din ce în ce mai percepută ca un posibil teren de conflict.

Rusia suferă de insecuritate „cronică” în flancul său de nord-vest și, în același timp, vede în Arctica un „*bastion*” strategic fundamental al securității naționale (Boulègue 2019). Flota de Nord, de fapt, este o componentă strategică fundamentală pentru securitatea națională a Rusiei; printre numeroasele sale funcții, garantează capacitatea Kremlinului de a efectua o a doua lovitură nucleară rapidă și, prin urmare, de a menține descurajarea atomică a Statelor Unite (Paul și Swistek 2022). În continuare, aș vrea să scot în evidență principalele consecințe pe care le-ar putea avea fiecare dintre cele trei scenarii în zona arctică:

1. O victorie a Rusiei în Ucraina este probabil o încurajare pentru Rusia să urmeze o politică externă asertivă și în Arctica. Eforturile militare scăzute în Ucraina obligă Kremlinul să sporească gradul de militarizare în regiune, mai ales în apropierea granițelor cu Finlanda. Prezența NATO atât de aproape de baza navală strategică din Murmansk, Cartierul general al Flotei de Nord, și bazele militare terestre ale Pechenga și Alakurtti ar reprezenta o amenințare puternică pentru Rusia, asemenea unui atac asupra infrastructurii strategice care leagă Peninsula Kola de restul Rusiei, care ar izola astfel activele militare ale acesteia și le-ar face mai vulnerabile. Totuși, pierderile grele suferite de cele două brigăzi arctice în timpul războiului din Ucraina, dislocate, inițial, în Harkov și apoi în Kupyansk, în anul 2022, au compromis cu siguranță o consolidare a capacităților militare ruse în Arctica pe termen scurt/mediu, iar acest lucru ar garanta NATO posibilitatea de a-și continua dezvoltarea militară în regiune.

2. O victorie ucraineană ar avea probabil un efect opus. O înfrângere a Rusiei în Ucraina ar putea constrânge Rusia la o politică asertivă în zona arctică. NATO s-ar putea dovedi gata să atenuze tensiunile din regiune și prin reducerea prezenței sale militare, în cazul unor asigurări adecvate din partea Rusiei, iar acest lucru ar determina Rusia să încetinească militarizarea regiunii, aflată în curs de dezvoltare (Wall și Wegge 2023). În caz contrar, dacă efectele înfrângerii Rusiei ar duce la destabilizarea politică a Moscovei, atunci ar exista consecințe imprevizibile pentru Arctica, depinzând totul în mai mare măsură de noul regim care s-ar instaura la Moscova. Acesta s-ar putea dovedi mult mai deschis față de cererile și garanțiile de securitate ale Vestului în Arctica.

3. Un „conflict înghețat” ar crea condițiile prelungirii tensiunilor și apariției unui nou Război Rece în Arctica, cu o militarizare progresivă a regiunii și cu extinderea

bazelor militare și navale, a aeroporturilor, a sistemelor radar și a celor antiaeriene (Wasielowski 2023). În cazul unei păci, apărute în urma unui impas militar prelungit, devine posibilă reluarea relațiilor diplomatice în Arctica, cu impunerea Rusiei ca hegemon în zona arctică, deoarece interesele sale economice în regiune devin din ce în ce mai mari, astfel încât să se poată crede că Moscova dorește cu adevărat o confruntare militară deschisă în această zonă a globului (Trenin și Baev 2014). Acest scenariu este mult mai probabil decât unul de rezolvare a conflictului pe cale diplomatică, ce ar putea duce la o diminuare a tensiunilor și în Arctica, precum și la o reluare a dialogului, inclusiv prin instrumente multilaterale, precum Consiliul Arctic sau Consiliul Arctic Euro-Barents.

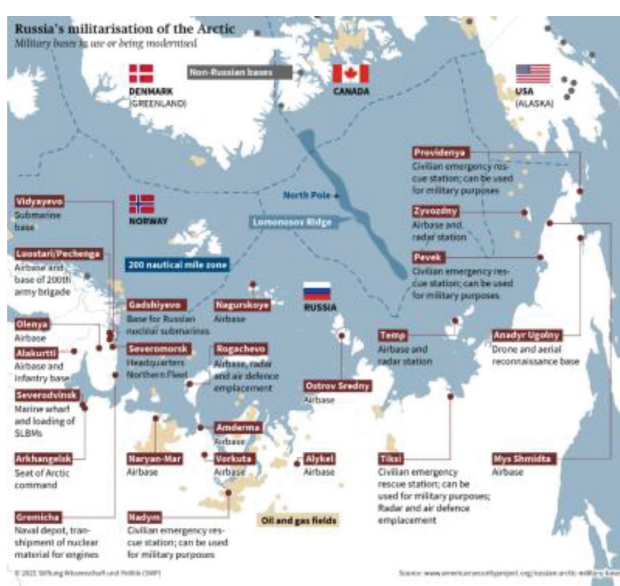

Figura 2 Sistemul militarizat al Rusiei în Arctica

Sursa: Nicole Franiok, Russian Arctic Military Bases, American Security Project, 22 aprilie 2020, <https://www.americansecurityproject.org/russian-arctic-military-bases>.

Concluzii

Fiecare dintre cele trei macroscenarii identificate anticipează sfârșitul războiului pe termen mediu/lung doar în Ucraina.

Ceea ce se schimbă radical cu diferitele scenarii este starea politică a Rusiei, foarte importantă pentru definirea modului în care se vor dezvolta relațiile viitoare dintre NATO și Federația Rusă în Arctica. Cu toate acestea, se poate prevedea că, în toate cele trei scenarii analizate mai sus, având în vedere eșecurile și pierderile mari suferite, Rusia iese slăbită din punct de vedere militar.

În primul scenariu, Rusia este slabă din punct de vedere militar, dar este întărită din punct de vedere politic. Aceste condiții ar preceda o creștere a tensiunilor politico-militare și în Arctica, deși șansele de conflict deschis în regiune rămân scăzute, din cauza diminuării puterii militare a statului, iar pe termen scurt/mediu, puțin probabilă, dezvoltarea cooperării economice în Arctica.

În scenariul al doilea, Rusia este foarte slăbită militar și din punct de vedere politic. Pierderea legitimității guvernului rus, cauzată de înfrângerea din Ucraina, ar face ca Rusia să fie mai puțin prezentă în zona arctică. Riscul unui conflict militar în regiune ar fi aproape nul, cu o probabilitate crescută de reluare a cooperării economice și politice în Arctica. Acest lucru ar depinde de dorința țărilor occidentale de a accepta din nou Rusia în cadrul guvernării colective regionale. Tot în cadrul celui de-al doilea scenariu, eventualitatea înfrângerii Rusiei în Ucraina ar provoca prăbușirea sistemului politic intern, iar consecințele asupra Arcticii ar deveni extrem de imprevizibile.

În scenariul numărul trei, Rusia este slăbită din punct de vedere militar, dar stabilă din punct de vedere politic. Rusia menține o prezență militară puternică în Arctica, deși cu o poziție defensivă. Putem observa imposibilitatea de a reacționa cu forța la intrarea în NATO a Finlandei și Suediei, precum și o posibilă întărire a prezenței militare a Alianței în Arctica. În această situație, Rusia ar putea încerca o abordare diplomatică pentru a-și proteja interesele economice și de securitate în regiune, cu o posibilă reluare a cooperării în Arctica, deși nu pe termen scurt.

Referințe

- Boulègue, Mathieu.** 2019. "Russia's military posture in the Arctic: Managing hard power in a «low tension» environment". https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2019-06-28-Russia-Military-Arctic_0.pdf.
- Brigham, Lawson.** 2022. "Ten ways Russia's invasion of Ukraine impacts the Arctic and the world." <https://thehill.com/opinion/international/3736434-ten-ways-the-russia-ukraine-war-impacts-the-arctic-and-the-world/>.
- Epstein, Jake.** 2023. "Ukraine's front-line forces are trying to fight their way through Russia's formidable Surovikin Line. Here's what that is". <https://www.businessinsider.com/ukraine-front-line-forces-fighting-through-russia-surovikin-line-2023-9>.
- Heininen, Lassi, Alexander Sergunin și Gleb Yarovoy.** 2014. "Russian Strategies in the Arctic: Avoiding a New Cold War". https://www.uarctic.org/media/857300/arctic_eng.pdf.
- Nilsen, Thomas.** 2022. "Arctic brigade severely weakened." *The Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/security/2022/12/arctic-brigade-severely-weakened>.
- Oberti, Benedetta.** 2023. "La Guerra in Ucraina echeggia anche nell'Artico." <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/la-guerra-in-ucraina-echeggia-anche-nellartico-120600>.
- Paul, Michael și Goran Swistek.** 2022. "Russia in the Arctic: Development plans, military potential, and conflict prevention". https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2022RP03_Russia_Arctic.pdf.
- Posen, Barry R.** 2023a. "How Moscow Has Partly Recovered From Its Military Setbacks". <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/russia-rebound-moscow-recovered-military-setbacks>.

- . 2023b. "Ukraine Has a Breakthrough Problem." *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2023/08/03/ukraine-counteroffensive-breakthrough-problem/>.
- Trenin, Dmitri și Pavel K. Baev.** 2014. "The Arctic: A View from Moscow". https://carnegie-production-assets.s3.amazonaws.com/static/files/arctic_cooperation.pdf.
- Wall, Colin și Njord Wegge.** 2023. "The Russian Arctic Threat:Consequences of the Ukraine War." <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/external-publications/russian-arctic-threat-consequences-ukraine-war>.
- Wasielewski, Philip.** 2023. "Fighting to win: Ukraine, Russia and the war for survival". <https://www.fpri.org/article/2023/08/fighting-to-win-ukraine-russia-and-the-war-for-survival/>.
- Watling, Jack și Nick Reynolds.** 2024. "Russian Military Objectives and Capacity in Ukraine Through 2024.". <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russian-military-objectives-and-capacity-ukraine-through-2024>.